

Orientering om Kirke/stat-utvalget

Ved utvalgsleder Trond Bakkevig

Det er snart tre år siden Kirkerådet opprettet Kirke-stat utvalget. Utvalget fikk et omfattende mandat. Det gjør det mulig å se på alle sider ved organiseringen av Den norske kirke. Det gjør også at vi kan se alle deler i sammenheng. Når vi til slutt kommer med våre anbefalinger skal det ligge et omfattende utredningsarbeid til grunn for disse. Denne del av arbeidet ser vi nå slutten på. Det har tatt sin tid, men ikke mer enn at vi til punkt og prikke har fulgt vår egen fremdriftsplan.

I høst samlet utvalget seg i Karasjok. Det ga et nyttig møte med samisk kirkeliv. Det ble for mange av oss en anledning til å se vår kirke fra en kant som var uvant for mange av oss. Vi har også hatt et møte med kulturlivet gjennom en høring i Kulturkirken Jakob, og vi har hatt møter med diakonale institusjoner. Vi håper at vi får snakket med dem vi ønsker å få i tale, og at de som ønsker å samtale med oss, skal få anledning til det.

Utredningsarbeidet er nå kommet så langt at vi kan legge delrapporter på bordet. Det åpne utredningsarbeid består blant annet i at disse rapportene legges frem for studier, diskusjon og samtaler. Vi håper dette fører til tilbakemeldinger til Utvalget slik at både delrapporter og reaksjoner på disse blir med i arbeidet med sluttrapport og utforming av de endelige anbefalinger.

Kirkemøtets deltagere har fått tilsendt tre delutredninger.

- Den ene har tittelen ”Kirkens økonomiske rammeordninger ” alternative finansieringsformer”. Den påpeker blant annet at vi i dag har en todelt kirkelig økonomi. En er knyttet til statlige bevilgninger og en er knyttet til kommunale bevilgninger. Dette vanskeliggjør koordinert forvaltning og en kirkelig helhetsplanlegging. Bispedømmeråd og kirkelige fellesråd har begge både arbeidsgiveransvar og økonomiforvaltning. Mange vil derfor ønske et samordnet kirkelig inntektssystem. Da trenger vi ikke dele kirken opp i en kommunal og en statlig sektor, vi vil få en bedre totaloversikt over økonomien, spare penger på å ta vekk noen forvaltningsnivåer, og begynne en drøftelse av hvor det vil være naturlig å plassere ansvaret for økonomiforvaltning, ansettelse og strategisk planlegging. De valg man gjør i disse spørsmål, vil uvegerlig få konsekvenser for forholdet mellom kirke, kommune og stat.

- Den andre utredningen har tittelen ”Forankring og forandring. Den norske kirke i det norske samfunn. - Den norske kirke i det norske samfunn”. Den forsøker å beskrive de tradisjoner og holdninger som preger medlemmenes forhold til sin kirke. Mye av bakgrunns materialet er hentet fra den store medlemsundersøkelsen ”Folkekirke 2000” som Kirkens Forskningsinstitutt gjennomførte på oppdrag fra Utvalget. - Det er for øvrig en undersøkelse som anbefales til videre studier.

- Den tredje rapporten har tittelen ”Hva er kirken ” En ekklesiologi”. Den skal jeg komme tilbake til på slutten av dette innlegget.

I løpet av vinteren vil vi ferdigstille tre andre delrapporter.

- Den første er en redegjørelse for, og vurdering av de reformer i vår kirkes ordning som er gjennomført siden 1984. Den er nesten ferdig.
- Den andre handler om dåpsopplæring. Nå har vi gleden av kunne arbeide videre ut fra det som er lagt frem i den offentlige utredningen ””til et åpent liv i tro og tillit” Dåpsopplæring i Den norske kirke.” Vi ønsker å knytte forbindelsene mellom arbeidet med dåpsopplæring og arbeidet med kirkens organisasjon.
- Den tredje vil handle om religionsfrihet og statens religionspolitikk.

I tillegg til dette har vi initiert noen mindre utredninger om ulike juridiske spørsmål omkring vår kirkeordning og mulige fremtidige ordninger. Det er mulig at dette materialet vil bli offentliggjort i en egen delutredning.

Vi håper at alle disse utredningene kan føre til debatt. Delrapportene og innspillene som måtte komme, vil til sammen gi oss det nødvendige bakgrunnsmateriale for vår sluttrapport og våre anbefalinger.

Som det fremgår av det som er sagt, har utvalget hittil bare så vidt spørsmålet om kirkens fremtidige organisering. Utvalget tar sikte på å legge frem modeller både for forholdet mellom kirke og stat, for den indre organisering av Den norske kirke og for en reorganisering av den kirkelige økonomi. Det er forhold som ikke kan reorganiseres uavhengig av hverandre. I løpet av vinteren skal deler av utvalget på besøk til Finland, Italia og Tyskland, og i februar skal hele utvalget til Sverige for å få et innblikk i andre kirkers erfaringer

Det norske samfunn er i rask endring. Det har konsekvenser for vår kirkes generelle stilling og rolle i samfunnet og vil nok etter hvert også endre vår kirkelige selvforståelse. Andre kirker, religioner og livssyn er en naturlig del av det norske samfunn. Vår kirkelige forpliktelse på arbeidet for religionsfrihet må lede oss til å vurdere vårt eget samfunn med et kritisk blikk Vi må arbeide for at rammevilkårene kan bli rettfærdige for alle livssynsgrupperinger. Vi er heller ikke ferdig med å drøfte hva fortidens tette sammenveving av kirke og folk bør innebære for fremtidens formelle og uformelle forhold mellom folk, stat og kirke. I dette arbeidet vil vi helt sikkert bli konfrontert med dilemmaer som ikke uten videre lar seg løse. Kanskje må vi bare leve med at det ikke finnes noen endelig løsning på slike vanskelige spørsmål.

Dette er konteksten for Utvalgets arbeid med den fremtidige kirkeordning. Vi nærmer oss spørsmålet sakte og litt forsiktig. Vi har lagt opp til en prosess i utvalget som forhåpentligvis kan føre både til tydelighet og god kommunikasjon. Vi stiller oss selv og hverandre spørsmålene: Hva vil du sikre i en fremtidig kirkeordning” Og alternativt: Hva ønsker du å sikre deg mot i en fremtidig kirkeordning” Kanskje kan dette hjelpe oss til å hente spøkelser ut av skapet, og kanskje kan det gi oss en retning.

Kirke-stat utvalget begynte tidlig en samtale om kirkeforståelsen. For oss alle var det viktig at vi reflekterte lokale erfaringer av hva det vil si å være kirke. De fleste av utvalgets medlemmer har gitt sine bidrag til denne samtalen. På denne bakgrunn ble det etablert en gruppe som arbeidet med kirkeforståelsen. Utkast til dette kapitlet er drøftet på flere av utvalgets møter. Dette er bearbeidet og legges frem for Kirkemøtet. Samtidig er det på nettet lagt ut bidrag om kirkeforståelsen fra to av Utvalgets medlemmer, biskop Olav Skjevesland og professor Trond Skard Dokka. Vi har ingen ønsker om at Kirkemøtet skal fatte vedtak i denne sak, for vårt arbeid er det mest nyttig få referater fra samtalen i plenum og i

komitéene. Utvalget må arbeide videre med kirkeforståelsen når sluttrapporten skal skrives. Innleggene her i dag og i komitéene vil være viktig bakgrunnsmateriale for oss i det videre arbeid.

Hele Utvalget står bak det dokumentet som legges frem som grunnlag for samtalen. Samtidig er de to bidragene som er lagt ut på nettet, tydelige uttrykk for at det foreliggende dokument kan tolkes på ulike måter. Det foreliggende dokument tar utgangspunkt i Kirkemøtets beskrivelse av kirken som en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke, og videre i Den nikenske trosbekjennelses karakteristikk av kirken som en, hellig, almen og apostolsk. Det knytter forbindelsen mellom evangeliet, kirken og kirkeordningene. Der drøftes blant annet hvordan kirken vokser frem, og forholdet mellom legfolket og det kirkelige embete. I det neste kapitlet drøftes det forhold at vi ikke bare er enkeltmenigheter, men til sammen er en kirke som også trenger en organisering. I kapitlet med overskriften ”Kirken i verden” påpekes det at kirken nettopp som organisert kirke også er en del av skaperverket. Til slutt sammenfattes det hele i en kortfattet oppsummering av hva det vil si at kirken er en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke: ”Krusifikset er plantet midt i kirken som et vitnesbyrd om hva som samler den og gjør den til et fellesskap som er helt annerledes enn alle andre. Bare slik kan den vær en sann folkekirke. Bare slik kan den være en kirke hvor Den hellige ånd får gjøre sin gjerning.”

Dette dokumentet bærer også preg av at det søker å finne formuleringer som bygger bro over mulig uenighet. De to andre dokumentene er på enkelte punkter skarpere og tydeligere formulert. Her må vi også velge hvordan vi går frem. Ingen bør formulere seg slik at vesentlige anliggender blir utydelige. Samtidig må det være lov til å spørre om vi i Den norske kirke fra tid til annen presiserer og formulerer oss vekk fra det som er tilstrekkelig enighet. Kanskje kunne den aktuelle kirkelige situasjon også være en invitasjon til å forsøke å formulere det vi tross alt er enige om”

Men så, til selve innholdet. Arbeidet med kirkeforståelsen aktualiserer en del spørsmål som det er viktig å få drøftet. Det gjelder blant annet følgende:

1. I dokumentet er det listet opp ulike forståelser av ordet ”folkekirke”. Mange vil mene at vi trenger å avklare en felles forståelse av dette begrepet. Mange bruker begrepet til å markere at det ikke er fullt samsvar mellom dem som benytter kirken til å markere ulike livsritualer og dem som tilhører nattverdmenigheten. Etter en slik definisjon er de fleste kirker folkekirker. Kanskje er det mer sakssavrende å bruke begrepet folkekirke, om en kirke som er stedefen, preget av det folk og den sammenheng hvor den er hjemme. Den annen side ved dette er at den folkelige hverdag er preget av kirkelige nærvær, for eksempel ved markeringer i folkets helg og høytid. Ingen kirke finnes der det ikke er et folk. Spørsmålet er derfor hvilke kirkelige kjennetegn er karakteristiske for en folkekirke”

2. Dette reiser også et mer generelt spørsmål om forholdet mellom kirken og skaperverket. Kirken er også et stykke verden. Dermed reises spørsmål om hva den har felles med resten av skaperverket, med resten av menneskeheten ” også de som ikke tilhører kirken” Kirkens organisasjon, med alle de prosesser som er vanlige i en organisasjon, er også et stykke verden. Kirken må tilrettelegge sin virksomhet innenfor det alminnelige lovverk som gjelder i samfunnet ” og tilrettelegge virksomheten både i forhold til de lover som må gjelde, og til dem man kan si at de ikke har noe med den indre kirkelige virksomhet å gjøre. Noe har med teologi å gjøre, mens annet verken krever tro eller teologisk kompetanse.

3. Dette reiser også spørsmålet om forholdet mellom det noen kaller det ytre og det indre ved kirken. Når kirkens ytre organisering i stor grad overlates til staten, hva blir så forholdet mellom den ytre organisering og de kirkelige livsytringer. Kan den ytre organisering bli slik at den bærer frem et annet vitnesbyrd en det som bæres frem gjennom forkynnelse og sakramentsforvaltning”

4. Sentralt i denne sammenheng står spørsmålet om demokrati i kirken. Det reiser på den ene side spørsmålet om forholdet mellom legfolkets og embetets plass i kirkestyret. På den annen side reiser det spørsmålet om det er noe i kirkens identitet og liv som ligger helt utenfor det som kan gjøres til gjenstand for demokratiske beslutningsprosesser. I kirkelig sammenheng er vi enige om at det gjelder kirkens trosgrunnlag ” det Luther kalte ”evangeliets evigvarende vilje”. I tolkningen av dette trosgrunnlag står vi imidlertid stadig overfor menneskelig uenighet. Politiske partier er derfor et lite egnet sammenligningsgrunnlag for kirken. Her er det behov for en samtale. Vi må finne frem til en forståelse av det kirkelige demokrati som både sikrer det felles trosgrunnlag, gir rom for dialogen og sikrer mindretallets plass ” flertallet sikrer alltid sin plass.

5. Det bringer oss over til det neste spørsmål som har å gjøre med dåpens plass. Dåpen gir medlemskap og rettigheter i kirken. Samtidig gir dåpen oss Åndens gave og et livsprogram. Den er et kall til et liv i fellesskap med Kristus. Det første er konkret og håndfast. For det andre er det vanskeligere å finne håndfaste kriterier. Det er bare Gud selv som til syvende og sist hvordan den enkelte lever sitt trosliv. Har dette noen betydning for de kirkelige styringssystemer og valgene til disse” Hvordan kommer vi til rette med begge disse aspekter i vår kirkeforståelse”

Til slutt:

Som det har fremgått av meldinger i pressen, kommer Margunn Sandal i løpet av vinteren til å avslutte sitt arbeid som utvalgets sekretær. Hun søkte og fikk stillingen som generalsekretær i Kirkeakademibevegelsen. Hos oss var hun i en midlertidig stilling, slik et utredningsarbeid er. Hun slutter ikke fordi arbeidet med utvalget ble vanskelig, men fordi det akkurat nå var en anledning til å få stilling hun lenge har ønsket seg. Kirkeakademiene har strukket seg langt for å finne fleksible overgangsløsninger. Det har hun også. Vi er takknemlige for det viktige arbeidet Margunn Sandal har utført. Harald Askeland har fulgt oss hele tiden i utredningsarbeidet. Etter hvert kom også Marit Halvorsen Hougsnæs inn. Hver for seg og sammen har de utført viktige og store deler av det arbeidet som nå er lagt frem og snart legges frem i delutredninger. De skal ha stor takk for det de til nå har utført. Så gjenstår det ennå å se om de har skrevet sine siste ord i oppdrag for vårt utvalg. For det videre arbeid har vi funnet en god løsning ved at Olav Fykse Tveit treer inn som sekretær fra sommeren av, mens Frank Grimstad hjelper oss i noen viktige vårmåneder. I samarbeid med Norges kristne råd har vi også funnet en god løsning på de administrative deler av sekretærarbeidet.